

կարեւոր նարայեան եպիսկոպոսի՝ Տեառնեայ, նախագահութիւնը. Դիմէ ի կողման Դաղմանունեաց, այսինքն յազնն վիճակացոց, (որ ի լուս. կը կարգացուի «էք-քո-ն»):

«Վե-քո-ն», տարբերակը յառաջ բերուած վկայութեան համաձայն ընթերցելով «վե-սի-սացոց», եւ. «այն մասնական փոխանակ դնելով «-սի-ս», մասնակը՝ կ'ունենանք Դիոնիսեայ վարուց յիշատակարանին միակ հարազատ ընթերցումը՝ «վիոնիական»,¹

Դժուար է երկրորդ յիշատակարանին «էք-քո-ն» յառնական առումները լուսարանել վերջնականապէս. քերականական ոչ մէկ աղբրոսական կրնայ Ροεtersի a presbytero graeco թարգմանութիւնը ընդունելի հռչակել եւ գրկել ասկէ հանուած եզրակացութիւնները, եւ ոչ ալ ընդգրկնակէն վիսիականի մէջ վեճի բառին մէկ անանցը շոյափնելու չափ հարմեանց համաձայն բոլորովին սխալ է իշխող զրուծիւնը, պետք է ուղղել է վերջին հոսքով առարկութիւն չկայ, յառնական յայտնի վերկական բառը սակայն, ուղղագրել եւ հանել՝ վերջերէն, վերացական կամ նաեւ վիտիական ճշդ իմաստ մը, ուրիշ կերպ կարելի չէ բայց եթէ առաջին յիշատակարանին համաձայն ընթերցելով վերջինս՝:

Հ. Ա. ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

¹ «Ներքոգիւս յազգայ վարուց որոյն Գեորգիոս առաջնապետ եպիսկոպոսի եւ վարդապետի Ստանց-ւոյ. Յառնելու Երաւարտի, Գեորգի վարդապետ, 1897 (էջք 330-336, 378-384, 456-463), էջ 458»

² Յառնելու յիշատակարանին «էք-քո-ն» զրուծեան կարեւորութիւն չառնով կը փոխի եւ կը գրէ «Vgl. Zarbhanian's Catalogue etc. p. 382, wo eine Nachschreibung der zweiten Biographie mitgeteilt wird; darnach ist diese Biographie aus dem Griechischen von einem Arzte Johannes übersetzt worden» usw. Մայր Եռնակ, էջ 34:

³ Անցողիկ շինուել է որ «Թժարութեամբ ընկալած յայտն զբարոյութիւն աւետարանին» հատուածը (Մովսէս Խորեն. ի Հայոց Պատմութենէն Գ. 3 էր Մ Կ Բ աւելեան գրքի սխալ կը համարի իրաւամբ, «Խնկականը ի հարկէ իւր պետք է լինէր» (Արարատ 1895. Յառնելու Երաւարտի էջ 12):

ՊԱՅՏԱՐԱՆ

Այս բառը առաջին անգամ նորագիւտ Գեորգիոս մէջ գործածուած կը տեսնենք, որուն վրայ առաջին ուշադրութիւն զարնողը եղաւ Հ. Անտոնեան, անխոնջ եւ արդիւնաշատ աշխատողը, Նոյնին վրայ անգղադարձաւ յետոյ Հ. Ա. Վարդանեան (Հանդ. 1910, էջ 304-305):

Հ. Անտոնեան, Տեառնելով Եփեսոսանից իմաստին, կ'ըզրակացնէր թէ «ոյժ գտնել, զօրանալ, զօրութիւն ունենալ, կը նշանակէ ուրեմն «պատգարհէլը, աւելցնելով միանգամայն թէ կը թուի իրանեան փոխառութիւն, բայց ոչ զանգ-կերէնի եւ ոչ ալ պարսկերէնի մէջ կրցայ գտնել նման բառ մը» (Հանդ. 1908, էջ 199):

Հ. Ա. Վարդանեան «Երբայեցի կամ Եփեսոսանից թարգմանութեան հետ համեմատութիւն մը անգուտ նաեւ նպատակազարկ է այս տեղ, կ'ըսէ, վասն զի Նորագիւտը թէ յիշեալ բնագրէն եւ թարգմանութենէն եւ թէ՛ ասորի, եթովպ. եւ արաբ. թարգմանութիւններէն զարմանալի կերպով կը շեղէ հոս. մինչ ասանք Գրեկ միաբերան կ'ընթերցուի»

«Եւ ոչ եւս գոյր զօրութիւն Յերբոգ. վամայ զամենայն աւուրս Արիայ: Եւ եհար զեպ Տեր եւ վառնանեաց»:

Նորագիւտը կ'ընթերցուի.

«Եւ ոչ կարաց զպոգրեկ Յերբոգ. վամ, զի զամենայն աւուրս կենաց իւրոց Արիա զկիւ էր եւ հալածէր զնա»:

Եւ մի ուրիշ Հայ թարգմանութեան (Իրենեայ մէջ գործածուած) «պատգարհէլ» (paulatim) բառի թիւագրութեամբ՝ «հանգչել, հանգարտել, դուլ եւ դարգար գտանել, կ'իմանայ զպոգրեկը, որով՝ կ'ըսէ, նախադասութիւն ալ ընթացիկ իմաստ կ'առնու եւ համեմատութեան կ'առնու Հայ զպոգրեկ բառը «իրեւ հանգարտարան»:

Մէկ երկու դժուարութիւն կը տեսնեմ գիտնական Հօր կարծիքը ընդունելու. նախ որ զպոգրեկին եւ զպոգրեկին մէջ կեցած վերաբերութիւնը ճշդուած եւ հաստատուած չէ, բայց ի ձայնական նմանութենէ ուրիշ միջառուրիչ տարբեր մը չի նշմարուիր: Պոգրեկը ինքն ալ տակաւին վերլուծուած չէ, որչափ գիտեմ. իրաւ է պարսիկ կը Տընէ եւ իսկ անտարակոյս, բայց թէ ինչպէս կը տարալուծուի, կարծեմ յայտնուած չէ:

Երկրորդ, այն կարծիքը թէ Նորագիտոր
միւս բոլոր թարգմանութիւններէն այս կէտին
մէջ կը շնչել, մեզ խիստ կը թուի, ոչ թէ զար-
մանալի: Եթէ իրաւ է որ միեւնոյն ձեռքերէ ելած
են երկու թարգմանութիւններն ալ, եւ ամե-
նայն ինչ կը հաւաստէ թէ, այի, ուրիշն ի՞նչ-
պէս կը լինի որ մէկուն մէջ մէկ տեսակ, մէկային
մէջ ուրիշ տեսակ ըմբռնւումով վարուած են:
Եթէ ըստի որ օրինակաց տարրերութիւնն է
պատճառը, սակայն գիտնք միւս կողմէն որ այս
Նորագիտէն զատ ճնշած թարգմանութեանց
բոլորը մարբան եւ միարբան նոյն միտքը յայտ-
նած են ինչ որ Եւթանանից մէջ կը տեսնենք:
Յարգելի Հայրը իւր բացատրութեան մէջ
“Իբիլի միարբան, ըսած էր զոր աչքէ վեր-
պցնեն չեմ ուզեր: Եթէ արագրեւ ուրիշ
թարգմանութիւնէն մը պաշտօնցուի որ Նորագի-
տին պէս “գուլ դագար” իմաստով առած լինի,
ինգիրը կը փոխուի եւ հաւանականութիւնը
գրեթէ ստուգութեան կը մերձենայ, բայց ցայն-
վայր պէտք է պահպանողականին մէջ ճշտ եւ
համաձայնութեան փորձ մ’ընել թարգմանու-
թեանց մէջ: Փոքի որ կ’ըսեմ, գիտական միջին
եւ խրթին վերլուծութեանց տանելու չէ միտքը,
ինգիրը այնչափ ալ մութ եւ կնճռոտ չէրեւար
ինձ, աշխարհիկ, ընտանի եւ գիւրիմաց պարզ
թարգմանութիւն մը բաւական է կարծեմ
թարգմանութեան բուն միտքը եւ ոգին տալու:
Ի՞նչ կ’ըսէ Եւթանանիցը.

“Եւ ոչ եւս գոյր զօրութիւն Յերոբո-
վամայ զամենայն աւուրս Աբիայ:”

Եւ առ նախադասութիւնը կ’իմանամ.

Քանի ողջ էր Աբիա, այլ եւս չէր հա-
մարձակեր Յերոբովամ (անոր հետ պատե-
րազմի ելելու կամ չափուելու): Այսինքն
այնչափ աչքը վաղցուցած էր Աբիա, շարու-
նակ ետեւէն ինչպով եւ յաղթութիւն յաղ-
թութեան վրայ կանգնելով որ Յերոբովամ
աչք չէր կրնար բանալ, չէր կրնար խելքը
գլուխը ժողովել կամ բաւական զօրաւոր
բանակ որ կազմել, դեմ դնելու թշնամոյն:

Դժուար է ուրիշ կերպ իմանալ, հե-
տեւելով գրուածքին ոգւոյն եւ իմաստին:
Նոր թարգմանութիւններէն, գղչ. եւ անգլ. էն
զատ ձեռքին տակ չուրիմ, ուր Գլղ. Բ կ’ըսէ.

“Et Jéroboam n'eut plus de force
pendant le temps d'Abija.”

Ամգղ. Ը շատ աւելի բացայայտ է եւ

ճիշդ հոգւոյն մէջը կը թափանցէ ինգրոյն
ըսելով.

“Neither did Jeroboam recover
strength again in the days of Abijah.”

Այդ recover զոր ստորագծեցի շատ
նշանակալից է եւ գրեթէ բանալին է ինգրոյն:
Յ. պիւր տաճ. քննախիթ թօփայտամարը. քննախիթ
պուլամարը. այս է պարզ թուրքերէնը անգ-
ղեականին:

Տեսնենք հիմա թէ նոյն իմաստը հանել
կարելի է Նորագիտէն: — Այո, կատարե-
լապէս, բայց մի այլ եւ աւելի պատշաճ մեկ-
նութիւն մը գտնելով զափոփոխութիւն, եւ այս
է որ պիտի առաջարկեմ ես:

Հ. Աժ. ին միտքը եկած չէ պ՛շ. patkanը
որ ինչպէս յայտնի էր, տ = Ե օրինաց զոյւրը
առած է մեզ բայց այս դէպքին մէջ, փոխանակ
ընդունուած եւ սովորական դարձած “պայքար, ք-
գործածելու, հին ձեւը պահուած է, մի թիւ
տարրեր ուղղագրութեամբ: Այսպիսի տառա-
գանութիւններուն այնչափ շատ կը հանդիպիք
որ չենք կրնար բացատրութիւն համարել զա-
փոփոխութիւն: Հաճիք է յիշել որդի, Գ-Ե-Ը, Խ-
Գ-Ը որք միեւնոյն իմաստը կը յայտնեն,
nuancaberoով զանազանեալ եւ միեւնոյն բանն
են: Նոյն չի՞նք մօլ? եւ մօլու, առաւ եւ հաստ,
հաւ եւ հէլ, յառնուի եւ յովնուի, յաճ եւ յաճ,
Բաճ եւ Բաճ, Կաճ եւ Կաճ եւ Կաճ (Կափու-
ցանեմ, խափուցանեմ) եւ ծայր եւ ուրբ եւ ուր,
նոյնպէս եւ Կորք եւ Կորք եւ Կորք, եւ Կորքուի,
Կորքուի, Կորքուի, Կորքուի եւ այլ շատեր որոց
վրայ շատոնց ուղղագրութիւն դարձուցած, հաւա-
քած եւ դասաւորած եմ:

Կրնանք ուրիշ, յիշելով լեզուին փոխա-
ռական պահանջին եւ ընծայած օրինակներուն
վրայ, ընդունել աներկմատարար թէ զափոփոխելը
պարզապէս զափոփոխել կամ զափոփոխել է հոս,
զափոփոխել իմաստով: Ասով այլ եւս հարկ չի ճիւղ
տարածանութիւն տեսնելու թարգմանութեանց
մէջ եւ տարրեր իմաստներ փնտրելու: Թարգ-
մաններ հիմա Նորագիտէն ալ, ի՞նչ կ’ըսէ.

“Եւ ոչ կարաց զափոփոխել Յերոբովամ,
զն զամենայն աւուրս կենաց իւրոց Աբիա զկեն
էր եւ հալածէր զնա.”

Գարջ թուրքերէնով — Յ. պիւր տաճ
պաշ. քալորմար, լուրիք Աբիա եւաքսընը
պարմաղար: Կամ մեր պարզ աշխարհաբարով.

Ա. այնպէս ետեւէն ինկած (իմա աչքը
վախցուցած) էր Յ. ին որ, քանի Ա. ողջ էր, Յ.

